

Odpooczynek czy praca zarobkowa? Wakacje dzieci i młodzieży

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od ponad dwudziestu lat badamy, jak uczniowie spędzali wakacje. Czy wypoczywali poza miejscem zamieszkania, a jeśli nie – dlaczego? Czy podejmowali pracę zarobkową w czasie wakacji? Jaki jest stosunek społeczeństwa do wakacyjnej pracy zarobkowej dzieci i młodzieży?

Podczas tegorocznych wakacji¹ uczniowie z blisko dwóch trzecich gospodarstw domowych, w których są dzieci w wieku szkolnym (64%), wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek poza miejsce zamieszkania, przy czym z nieco ponad połowy (53%) wyjechały wszystkie dzieci, a z co dziewiątego (11%) tylko niektóre.

W ciągu ostatnich dwóch lat znacząco zmalał odsetek gospodarstw domowych (z 47% do 36%), z których żadne dziecko w wieku szkolnym nie wyjechało na wypoczynek, jednocześnie wyraźnie przybyło tych, z których wyjechały wszystkie (z 43% do 53%). Odsetek gospodarstw domowych, z których żadne dziecko nie wyjechało na co najmniej tygodniowy wypoczynek, jest obecnie najniższy od 22 lat – od kiedy monitorujemy tę kwestię.

Tabela 1

Czy podczas tegorocznych wakacji uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek poza miejsce zamieszkania? Wskazania respondentów z gospodarstw domowych, w których są uczniowie (według terminów badań)																						
	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'15
	w procentach																					
Tak, wszyscy wyjechali	37	45	43	40	48	46	47	41	41	43	44	37	38	46	45	46	44	48	42	44	43	53
Tak, ale nie wszyscy wyjechali	8	13	8	14	13	7	8	11	12	8	10	10	8	9	11	14	8	9	11	13	10	11
Nie, nikt nie wyjechał	55	42	49	46	39	48	45	48	46	49	46	52	54	45	44	40	48	43	47	43	47	36

* W latach 1993–2003 pytanie było zadawane tylko rodzicom dzieci w wieku szkolnym. Od 2004 roku odpowiadają na nie wszyscy wylosowani członkowie gospodarstw domowych, w których są uczniowie (w tym roku było to 297 osób)

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (304) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 17–23 września 2015 roku na liczącej 972 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

To, czy dziecko wyjeżdża na wakacje, w znacznym stopniu zależne jest od miejsca zamieszkania oraz położenia materialnego. Im lepsza sytuacja materialna, im większa miejscowość zamieszkania, tym częściej wszystkie dzieci z gospodarstwa domowego wyjeżdżały na wakacje, rzadziej zaś wszystkie pozostawały w domu. Z większości miejskich gospodarstw domowych, dobrze oceniających swoje warunki materialne, o miesięcznych dochodach netto *per capita* wynoszących co najmniej 1400 zł, wszyscy podopieczni wyjechali na przynajmniej tygodniowy wypoczynek. Z blisko dwóch trzecich (64%) najgorzej sytuowanych gospodarstw domowych (o dochodach netto *per capita* do 649 zł) i z mniej więcej połowy wiejskich gospodarstw domowych (48%) żaden podopieczny nie wyjechał na wakacje.

Tabela 2

Charakterystyka gospodarstw domowych, w których są uczniowie	Deklaracje dotyczące wyjazdu uczniów na przynajmniej tygodniowy wypoczynek wakacyjny w roku 2015		
	wyjechały wszystkie dzieci	wyjechały tylko niektóre dzieci	wszystkie dzieci pozostały w domu
w procentach			
Typ miejscowości			
Wieś	41	11	48
Miasto do 19 999 mieszkańców	51	14	35
20 000 – 99 999 mieszkańców	60	13	27
100 000 – 499 999 mieszkańców	76	0	24
500 000 i więcej mieszkańców	70	21	9
Warunki materialne gospodarstwa domowego			
Złe i średnie	43	13	44
Dobre	61	9	30
Dochody netto na jedną osobę w gospodarstwie domowym			
Do 649 zł	32	4	64
650–1399 zł	43	13	44
1400–1999 zł	67	14	19
Powyżej 2000 zł	82	9	9

Najczęstszą przyczyną rezygnacji z wakacyjnych wyjazdów dzieci i młodzieży są względy finansowe (54%). Wśród innych relatywnie często wymienianych uzasadnień znalazły się: brak czasu (32%); przekonanie, że dzieci nie muszą wyjeżdżać na wakacje, lecz mogą wypoczywać w domu (32%); brak możliwości wyjazdu, brak zorganizowanego wypoczynku (30%); niechętny stosunek dzieci do wyjazdu (27%). Rzadziej pojawiały się argumenty takie jak: potrzeba pozostania dzieci w domu, pomocy w gospodarstwie rolnym (15%); ich praca zarobkowa (14%); przeświadczenie, że dzieci są za małe (13%). Sporadycznie respondenci uzasadniali przyczyny rezygnacji z wyjazdu wakacyjnego stanem zdrowia podopiecznych (4%).

Tabela 3

Dlaczego uczniowie ci nie wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek poza miejscem zamieszkania? Czy dlatego, że:	Odpowiedzi twierdzące respondentów z gospodarstw domowych, w których co najmniej jeden uczeń nie wyjechał w wakacje nawet na tygodniowy wypoczynek (według terminów badań)			
	2011 (N=198)	2012 (N=159)	2013 (N=168)	2015 (N=135)
	w procentach			
– brakowało pieniędzy na wyjazd	61	66	73	54
– nie muszą wyjeżdżać na wakacje, mogą wypoczywać w domu	25	26	29	32
– nie było możliwości wyjazdu, brak zorganizowanego wypoczynku	35	30	28	30
– brakowało czasu (uczniom lub opiekunom)	20	26	20	32
– byli potrzebni w domu, w gospodarstwie rolnym	20	19	18	15
– nie chcieli wyjeżdżać	28	17	18	27
– są za mali	17	12	18	13
– pracowali zarobkowo	9	10	12	14
– stan zdrowia nie pozwalał im na wyjazd	2	4	4	4
Inne przyczyny	7	13	10	9

Powody rezygnacji z wakacyjnych wyjazdów wypoczynkowych w pewnym stopniu różnicuje położenie materialne i miejsce zamieszkania. Badani źle i średnio oceniający warunki materialne swoich gospodarstw domowych znacznie częściej niż pozostali wskazywali na przyczyny finansowe. Z kolei badani zadowoleni z własnej sytuacji materialnej częściej niż o powodach finansowych mówili o braku czasu, niechętnym stosunku dzieci do wyjazdu, czy też o braku konieczności wyjazdu poza miejsce zamieszkania, o możliwości odpoczynku w domu.

Mieszkańcy wsi, podobnie jak mieszkańcy miast, najczęściej brak letniego wypoczynku dzieci i młodzieży uzasadniali względami finansowymi. Warto jednocześnie podkreślić, że w swojej argumentacji mieszkańcy miast częściej niż mieszkańcy wsi wskazywali na przyczyny ekonomiczne, a także na chęć pozostania podopiecznych w domu. Z kolei mieszkańcy wsi częściej niż mieszkańcy miast mówili o potrzebie pozostania dzieci w domu, pomocy w gospodarstwie rolnym, o tym, że dzieci nie muszą wyjeżdżać – mogą odpoczywać w domu, o braku czasu lub braku możliwości wyjazdu, a także o tym, że dzieci są zbyt małe.

Tabela 4

Dlaczego uczniowie nie wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek wakacyjny? Czy dlatego, że:	Odpowiedzi twierdzące respondentów z gospodarstw domowych, w których co najmniej jeden uczeń nie wyjechał w wakacje nawet na tygodniowy wypoczynek				
	mieszkający:		Oceniający warunki materialne własnych gospodarstw domowych:		ogółem
	na wsi	w mieście	źle i średnio	dobrze	
	w procentach				
– brakowało pieniędzy na wyjazd	52	57	72	33	54
– byli potrzebni w domu, w gospodarstwie rolnym	22	5	15	15	15
– brakowało czasu (uczniom lub opiekunom)	34	28	22	44	32
– nie chcieli wyjeżdżać	24	30	14	42	27
– nie było możliwości wyjazdu, brak zorganizowanego wypoczynku	33	27	32	29	30
– nie muszą wyjeżdżać na wakacje, mogą wypoczywać w domu	36	27	23	42	32
– są za mali	16	11	19	7	13
– stan zdrowia nie pozwalał im na wyjazd	3	5	4	5	4
– pracowali zarobkowo	15	15	9	21	14
Inne przyczyny	12	5	7	11	9

Mniej więcej połowa gospodarstw domowych, z których dzieci i młodzież wyjeżdżały na wakacje, zorganizowała swoim podopiecznym co najmniej dwutygodniowy wypoczynek (53%). Warto zaznaczyć, że w tym roku, dłuższe wyjazdy cieszyły się trochę mniejszą popularnością niż dwa lata temu (53% wobec 58%).

Tabela 5

Czy w tym roku uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego byli poza miejscem zamieszkania na dłuższych wakacjach, trwających co najmniej dwa tygodnie ?	Wskazania respondentów z gospodarstw domowych, z których uczniowie wyjeżdżali na przynajmniej tygodniowy wypoczynek			
	2011 (N=182)	2012 (N=164)	2013 (N=158)	2015 (N=186)
	w procentach			
Tak, wszyscy wyjechali	47	30	42	37
Tak, ale nie wszyscy wyjechali	14	21	16	16
Nie, nikt nie wyjechał	39	49	42	47

WAKACYJNA PRACA ZAROBKOWA UCZNIÓW I JEJ SPOŁECZNA AKCEPTACJA

W ciągu ostatnich wakacji, podobnie jak przed dwoma laty, w co czwartym gospodarstwie domowym, w którym są dzieci w wieku szkolnym, przynajmniej jedno z nich pracowało zarobkowo (24%). Odsetek ten jest trochę wyższy niż w latach 2010–2012, jednocześnie nieco niższy niż w latach 2008–2009. Patrząc z dłuższej perspektywy można zaobserwować, że generalnie praca zarobkowa dzieci i młodzieży jest w ostatniej dekadzie bardziej popularna niż we wcześniejszym okresie.

Tabela 6

Czy uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego [...] pracowali zarobkowo w czasie wakacji? Odsetki twierdzących odpowiedzi respondentów z gospodarstw domowych, w których są uczniowie z poszczególnych grup wiekowych		'92	'94	'95	'97	'98	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'15
– w wieku 6–12 lat		-	-	-	3	2	1	3	3	6	6	4	4	5	12	6	2	2	1	2	3
– w wieku 13–15 lat		-	-	-	9	5	3	7	8	11	12	10	11	9	21	8	3	8	9	9	10
– w wieku 16–19 lat		-	-	-	24	24	22	15	22	30	30	33	33	24	41	30	18	30	26	36	32
Ogółem		9	13	14	15	14	12	11	14	18	22	24	25	21	33	31	21	21	19	24	24

Od 2004 roku na pytanie to odpowiadają nie tylko rodzice, ale także członkowie gospodarstw domowych, w których są uczniowie z wymienionych grup wiekowych. W latach 1992–1995 pytano o ogół uczniów (bez względu na ich wiek)

Podobnie jak w ubiegłych latach, pracę zarobkową w czasie wakacji podejmowali najczęściej uczniowie szkół średnich (32% wskazań badanych z gospodarstw, w których są uczniowie w wieku 16–19 lat), znacznie rzadziej gimnazjaliści (10% wskazań ankietowanych z gospodarstw, w których są dzieci w wieku 13–15 lat) i zdecydowanie najrzadziej uczniowie szkół podstawowych (3% wskazań z gospodarstw mających dzieci w wieku 6–12 lat).

Z analiz zróżnicowań społeczno-demograficznych wynika, że rzadziej niż pozostali o pracy zarobkowej podopiecznych ze swoich gospodarstw domowych mówili badani mieszkający w dużych miastach liczących powyżej 100 tys. mieszkańców, najlepiej wykształceni, o najwyższych miesięcznych dochodach *per capita* – powyżej 2000 zł.

Interesował nas również zasięg społecznej akceptacji wakacyjnej pracy zarobkowej dzieci i młodzieży. Ogromna większość badanych (86%) akceptuje pracę zarobkową młodzieży ze szkół średnich. Przyzwolenie dla pracy zarobkowej gimnazjalistów wyraża co trzeci badany (32%), natomiast wakacyjne zarobkowanie uczniów szkół podstawowych budzi niemal powszechny sprzeciw (wyraża go 96% badanych).

Opinie na ten temat są słabo zróżnicowane społecznie, niemniej jednak można zauważyć, że relatywnie rzadziej niż pozostali akceptację dla pracy zarobkowej gimnazjalistów deklarują mieszkańcy dużych i największych miast, częściej natomiast niż pozostali nie mają sprecyzowanego zdania na ten temat. Z kolei częściej niż pozostali sprzeciw wobec wakacyjnej pracy zarobkowej uczniów szkół średnich wyrażają mieszkańcy największych miast oraz absolwenci wyższych uczelni (zob. tabele aneksowe).

Tabela 7

Czy uważa Pan(i), że uczniowie [...] powinni czy raczej nie powinni pracować zarobkowo w czasie wakacji? Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań																			
	'94	'95	'97	'98	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'15
– w wieku 6–12 lat	12	6	3	2	2	3	3	4	4	7	4	3	8	4	4	2	3	6	4
– w wieku 13–15 lat	42	38	29	26	20	22	25	36	28	32	30	24	32	25	28	24	25	32	32
– w wieku 16–19 lat	91	92	85	85	81	83	79	90	86	88	85	82	86	83	85	81	85	86	86

W czasie tegorocznych wakacji większość gospodarstw domowych, w których są dzieci w wieku szkolnym, wysłała swoich podopiecznych na przynajmniej tygodniowy wypoczynek. Jednak z więcej niż co trzeciego gospodarstwa żadne dziecko nie wyjechało na takie wakacje. Podobnie jak w ubiegłych latach, najczęściej wymienianym powodem rezygnacji z letniego wypoczynku dzieci i młodzieży były względy finansowe. Warto podkreślić, że większą szansę na wakacyjne wyjazdy mają dzieci mieszkające w miastach niż ich rówieśnicy na wsi, a także pochodzące z rodzin znajdujących się w lepszym położeniu materialnym.

Pracę zarobkową w czasie tegorocznych wakacji najczęściej podejmowali uczniowie szkół średnich, rzadziej gimnazjów. W co czwartym gospodarstwie domowym, w którym są dzieci w wieku szkolnym, przynajmniej jedno z nich pracowało zarobkowo.

Opracowała

Małgorzata OMYŁA-RUDZKA